

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

16. Шакарбоев, Е., Сафарова, Ф., Азимов, Д., и Уримбетов, А. (2015). ФАУНА, ЭКОЛОГИЯ И ТАКСОНОМИЯ РЫБ-ГЕЛЬМИНОВ ИЗ ОТДЕЛЕНИЯ «КАРИООБРАЗНЫЕ» В УЗБЕКИСТАНЕ. *Журнал микробиологии, биотехнологии и пищевых наук*, 5 (1), 88.
17. Кислая, А. М. ПЕРСПЕКТИВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В СФЕРЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ. *РАЗДЕЛ 6*.
18. Bobokulov, N., Khatamov, A., Abduzoirova, D., Yusupov, A., Urimbetov, A., & Olmasov, B. (2021). Meat productivity of sheep in Uzbekistan and its relationship with different factors. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 258, p. 04020). EDP Sciences.

QORA OLA VA GOLISHTIN ZOTIGA MANSUB BOLGAN SIGIRLARNING O'SISH VA RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARINI O'RGANISH

Abuov S.Q., Janabaev T.B., Baltabaeva G.D., Turġanbekova N.Q.

*Samarqand davlat veterinariya medicinası, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. Mamlakatimizda chorvachilik, xususan, sut va go'sht yo'nalishidagi qoramolchilik tarmog'ini rivojlantirish oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Yuqori mahsuldor, kasalliklarga chidamli va mahalliy iqlim sharoitiga mos sigir zotlarini yetishtirish hozirgi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Shu bois, naslchilik ishlarini takomillashtirish, mavjud zotlarning biologik va xo'jalik-foydali xususiyatlarini chuqur o'rganish katta ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Qora ola va g'olishtin zotlariga mansub sigirlar Respublikamizda keng tarqalgan bo'lib, ularning yuqori sut mahsuldorligi, moslashuvchanligi hamda nasl berish qobiliyati bilan ajralib turadi. Ammo ularning o'sish va rivojlanish ko'rsatkichlarini chuqur o'rganish orqali naslchilik ishlarini yanada takomillashtirish, yosh buqalar va sigirlarning rivojlanish bosqichlariga mos ravishda boqish hamda parvarishlash tizimini takomillashtirish imkonini beradi.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi. Qora ola va g'olishtin zotiga mansub sigirlarning o'sish sur'atlari, tana massasi dinamikasi hamda rivojlanish ko'rsatkichlarini tahlil qilish, ularning o'rtasidagi farqlarni aniqlash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir.

Ma'lumki, hayvonlarni turi, zoti, jinsi, yoshi va mahsuldorlik yo'nalishidan qat'iy nazar tirik vazni muhim va asosiy seleksion belgisi bo'lib hisoblanadi va hayvonlarni rivojlanganlik darajasini ifodalaydi. Sigirlarning tirik vazni to'g'risida ham xuddi shu fikrlarni aytish mumkin. Sigirlarning tirik vazni, ularning irsiyatiga, oziqaning to'yimlilik ko'rsatkichlariga, asrash sharoitiga, ekologik xolatiga tabiiy-iqlimga va boshqa bir qator omillarga bog'liq bo'ladi.

Legoshin G.P. va boshqalar (2002), Proxorenko P., Amerxanov X. larning (2002) va M.E.Ashirovlarning (2017) ta'kidlashlaricha sigirlarning maqbul tirik vaznini aniqlash u yoki bu zotni takomillashtirishda yuqori genetik salohiyatga ega bo'lgan yuqori mahsuldor podalarni shakllantirishda muhim amaliy ahamiyat kasb etadi. Shuningdek podalarni takomillashtirishda jahon genofondiga xos bo'lgan zotlarni naslli buqalaridan samarali ravishda chatishtirish ishlarida foydalanishda muhim o'rin tutadi. Shuning uchun ham biz o'z tadqiqotlarimizda turli psixo-etologik tiplarga mansub bo'lgan

golshtin va qora-ola zotli sigirlarni sun'iy urug'lantirishdan oldin, sigirlar tuqqanidan keyin va laktatsiyaning 3-oyligida tirik vaznini aniqladik va olingan natijalarni quyidagi 1-jadvalda keltirdik.

1-jadval

Qora ola va golshtin zotiga mansub tajriba guruhlaridagi sigirlarning tirik vazni (n=10)

Ko'rsatkichlar	Guruhlar			
	I		II	
	X±S _x	C _v ,%	X±S _x	C _v ,%
Sun'iy urug'lantirishdan oldingi tirik vazn, kg	477,9±3,9	7,1	462,0±4,9	6,1
Tuqqandan keyingi tirik vazn, kg	472,4±4,1	6,9	461,3±5,4	5,9
Laktatsiyaning 3-oyligidagi tirik vazni, kg	497,7±5,9	6,4	477,0±3,9	6,7

1-jadval ma'lumotlarining tahlili shundan dalolat berganki, psixo-etologik tiplar kesimida sigirlarning tirik vazni bir xil bo'lmagan.

Xususan sun'iy urug'lantirishdan oldingi tirik vazn faol psixo-etologik tipiga mansub bo'lgan sigirlarda 462 kg ga teng bo'lib, o'z tengqurlari I tajriba guruhidagi o'ta faol psixo-etologik tipiga mansub bo'lgan sigirlardan 15,9 kg yoki 3,4 foiz ortda qolgan. Bu farq tuqqandan keyingi tirik vazn bo'yicha va laktatsiyaning 3 oylik tirik vazni bo'yicha I guruhidagi o'ta faol psixo-etologik tipiga mansub bo'lgan sigirlar foydasiga shunga mutanosib ravishda: 11,1 kg yoki 2,4 foiz va 20,7 kg yoki 4,3 foizni tashkil qilgan.

Umuman olganda tajriba guruhlaridagi sigirlarning tirik vazni bo'yicha psixo-etologik tiplari kesimida sezilarli darajada farq kuzatilmagan.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qora ola va g'olishtin zotiga mansub sigirlar o'sish va rivojlanish ko'rsatkichlari bo'yicha bir-biridan muayyan darajada farq qiladi. Qora ola zotli sigirlar yuqori moslashuvchanlik va barqaror o'sish sur'atlari bilan ajralib tursa, g'olishtin zotli sigirlar esa tana massasi ortishi va sut mahsuldorligi bo'yicha ijobiy natijalar ko'rsatdi.

Olingan ma'lumotlar asosida aytish mumkinki, har ikki zotning genetik imkoniyatlaridan samarali foydalanish, ularni yosh davrlarida to'g'ri oziqlantirish va parvarishlash o'sish hamda rivojlanish ko'rsatkichlarini sezilarli darajada yaxshilaydi. Tadqiqot natijalari qoramolchilik xo'jaliklarida yuqori mahsuldor sut yo'nalishidagi sigirlarni tanlash, naslchilik ishlarini takomillashtirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Kelgusida ushbu zotlarning naslchilik salohiyatini yanada chuqur o'rganish, ularni iqlim sharoitlariga moslashtirish hamda genetik seleksiya usullarini takomillashtirish istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Turli zodga ega bolgan sigirlarning o'sish va rivojlanish ko'rsatkichlarini baholash. Amonov Rasul Chorshambi o'g'li, bakalavr Janabayev Timur Baxadir uli, bakalavr Xojametova Dilfuza Berdibek qizi. *ISSN:3060-4567 Modern education and development.*
2. Кахаров А. Эффективность использования пород крупного рогатого скота разного направление продуктивности и их помесей для производства говядины в условиях Юга Узбекистана. Автореф. Дисс.докт. с.-х. наук. Ташкент. 1994. 50 с.
3. Каримов Ш.А. Продуктивные и некоторые биологические особенности швицкой и черно-пестрой пород крупного рогатого скота в условиях фермерских хозяйств. Автореф. Дисс. Канд. с.-х. наук. Ташкент. 2007. 21 с.
4. Калашников А.П. Нормы и рационы кормления сельскохозяйственных животных. Москва «Агропромиздат» 1985, 51 с.
5. Лещук Г.П. Задачи племенной работы в качественном преобразовании молочного скота Зауралья. Ж. «Зоотехния», 2006, №10, с. 2-3

6. Абуов, С. К. (2017). Использование кормового концентрата в кормлении телят. *ББК 4я431 Н34*, 88.
7. АБУОВ, С., & БАБАДЖАНОВА, Н. СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ КОРМЛЕНИЯ МОЛОЧНЫХ КОРОВ. *ЕО IPSO Учредители: Издательство "Научная артель"*, (10), 89-90.
8. Абуов, С. К., & Жолдасова, У. Б. (2024). ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКЦИИ ПТИЦЕВОДСТВА. *НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «IN SITU»*, 134.
9. Абуов, С. К., Камолова, Л. А. К., & Зарипбаев, С. К. У. (2024). КОРМОПРОИЗВОДСТВО КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЖИВОТНОВОДСТВА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ. *IN SITU*, (3), 97-99.
10. Абуов, С. К., Аллашова, К. К., Исмаилов, Н. У., & Усманова, Ж. С. (2024, November). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ МОЛОЧНОГО СКОТОВОДСТВА: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14229554>. In *International scientific and practical conference* (Vol. 1, No. 1, pp. 261-263).
11. Абуов, С. К., Ембергенова, Д. К. К., Реметуллаева, Д. Т. К., & Калилаева, Ж. Б. К. (2024). СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ ОСВОЕНИЯ РЫНКОВ МЯСА ПТИЦЫ. *IN SITU*, (5), 132-134.
12. Абуов, С. К., & Илалова, Ж. Ж. (2023). ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПЛЕМЕННОГО СКОТОВОДСТВА. *НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «A POSTERIORI»*, 26.
13. Абуов, С. К., & Бабаджанова, Н. (2023). РАЗВИТИЕ КОРМОВОЙ БАЗЫ КАК ОСНОВА ЭФФЕКТИВНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОТРАСЛИ МЯСНОГО СКОТОВОДСТВА. In *ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ОСНОВА ПРОГРЕССИВНЫХ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ* (pp. 5-7).
14. Шакарбоев, Э. Б., Азимов, Д. А., Голованов, В. И., Кузнецов, Д. Н., Урымбетов, А. А., & Каниязов, А. Ж. (2017). Гельминты лошадей Узбекистана. *Ветеринария*, (5), 29-32.
15. Урымбетов, А. А. (2019). Репродуктивный потенциал каракульских овец сур каракалпакского породного типа в зависимости от условий содержания на северо-западе Кызылкумов. *Экологический Вестник Северного Кавказа*, 15(4), 91-93.
16. Урымбетов, А. А., & Бобокулов, Н. А. (2024). Молочность каракульских овец окраски сур каракалпакского породного типа. *Овцы, козы, шерстяное дело*, (1), 24-26.
17. Шакарбоев, Е., Сафарова, Ф., Азимов, Д., и Урымбетов, А. (2015). ФАУНА, ЭКОЛОГИЯ И ТАКСОНОМИЯ РЫБ-ГЕЛЬМИНОВ ИЗ ОТДЕЛЕНИЯ «КАРИООБРАЗНЫЕ» В УЗБЕКИСТАНЕ. *Журнал микробиологии, биотехнологии и пищевых наук*, 5 (1), 88.
18. Кислая, А. М. ПЕРСПЕКТИВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В СФЕРЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ. *РАЗДЕЛ 6*.
19. Bobokulov, N., Khatamov, A., Abduzoirova, D., Yusupov, A., Urimbetov, A., & Olmasov, B. (2021). Meat productivity of sheep in Uzbekistan and its relationship with different factors. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 258, p. 04020). EDP Sciences.